

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หน้าที่พลเมือง

วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เล่ม ๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ.รัช ทันโตภาส ศษ.บ., สส.ม., M.A. (Political Science)

ดร.พิษณุ เพชรพัชรกุล ศษ.บ., ศศ.ม., กจ.ด.

พงษ์ศักดิ์ แคล้วเครือ ศศ.บ. (เกียรตินิยม), ร.ม.

ผู้ตรวจ

ดร.สุรภา ศิลป์ประเสริฐ ค.บ., ศศ.ม., รป.ด.

พอดิ สมละอีน กศ.บ., ศษ.ม.

วาสนา สุขเรือน กศ.บ., ศษ.ม.

บรรณาธิการ

สุระ ดามาพงษ์ กศ.บ., กศ.ม.

ประจวบ ตรีภักดิ์ พร.บ., สส.ม.

บุญรัตน์ รอดตา ศษ.บ.

ผลิตและจัดจำหน่ายโดย บริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด

วัฒนาพานิช สำนักพิมพ์

๒๑๖-๒๒๐ ถนนบำรุงเมือง แขวงสำราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๐๒ ๒๒๒ ๙๓๙๔ • ๐๒ ๒๒๒ ๙๓๙๑-๒ FAX ๐๒ ๒๒๔ ๖๔๕๖ • ๐๒ ๒๒๔ ๖๔๕๗

email: info@wpp.co.th

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หน้าที่พลเมือง

วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เล่ม ๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ห้ามละเมิด ทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่

ส่วนหนึ่งส่วนใด เว้นแต่จะได้รับอนุญาต

ผู้เรียบเรียง

รศ.ธวัช ทันทะโท

ดร.พิษณุ เพชรพัชรกุล

พงษ์ศักดิ์ แคล้วเครือ

ผู้ตรวจ

ดร.สุรภา ศิลป์ประเสริฐ

พอดิ สมละอีน

วาสนา สุขเรือน

บรรณาธิการ

สุระ ดามาพงษ์

ประจวบ ตรีภักดิ์

บุญรัตน์ รอดตา

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-974-18-7847-5

พิมพ์ที่บริษัท โรงพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด นายเรณูชัย จงพิพัฒน์สุข กรรมการผู้จัดการ

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เล่ม ๒** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เล่มนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางที่หลักสูตรกำหนด รวมทั้งพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะสำคัญตามที่ต้องการทั้งด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ตลอดจนพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทำประโยชน์ให้สังคมเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลกได้อย่างมีความสุข

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม** เล่มนี้ยึดแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้หลักการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยพัฒนานักเรียนแบบองค์รวมอยู่บนพื้นฐานของการบูรณาการความคิดรวบยอด ที่เน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยกระบวนการที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-based Learning) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ให้ตรงกับรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) เน้นทักษะที่สร้างเสริมความเข้าใจที่คงทนของนักเรียน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ปลายทางที่ต้องการให้เกิดตามหลักสูตร

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม** เล่มนี้จะสนับสนุนให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ด้านหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

คณะผู้จัดทำ

คำชี้แจง

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เล่ม ๒** ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ เล่มนี้ได้ออกแบบให้มื่อังค้ประกอบดังนี้

๑ ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนานักเรียนซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ โดยแยกออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง (ตามหนังสือที่ ศธ. ๐๔๐๑๐/ว ๑๕๕๓) ซึ่งตัวชี้วัดระหว่างทางพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีดำ ส่วนตัวชี้วัดปลายทางพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีฟ้า

๒ สารการเรียนรู้ แสดงขอบข่ายเนื้อหาที่นักเรียนจะได้เรียนในหน่วยการเรียนรู้

๓ ประโยชน์จากการเรียนรู้ สรุปประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้เป็นประเด็นสั้น ๆ

๔ คำถามนำ เป็นคำถามกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสงสัยและสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

๕ เนื้อหา แบ่งเป็นหัวเรื่องหลัก หัวเรื่องรอง และหัวเรื่องย่อย ตรงตามตัวชี้วัดช่วงชั้นและสารการเรียนรู้แกนกลาง มีกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) แทรกเป็นช่วง ๆ เนื้อหาบางตอนอาจนำเสนอด้วยภาพประกอบ ตาราง แผนภูมิ แผนที่ แผนที่ความคิด และประกอบด้วยส่วนอื่น ๆ ดังนี้

๕.๑ คำสำคัญ ระบุคำสำคัญที่แทรกอยู่ในเนื้อหาโดยพิมพ์ด้วยตัวอักษรสีฟ้าต่างจากตัวพื้น คำสำคัญนี้จะใช้ตัวเน้นเฉพาะคำที่ปรากฏครั้งแรกในเนื้อหา ไม่เน้นคำที่เป็นหัวข้อ

๕.๒ ภาพประกอบ พร้อมคำบรรยายสอดคล้องกับเนื้อหา

๕.๓ ตาราง แผนภูมิ แผนที่ แผนที่ความคิด สอดคล้องกับเนื้อหา

๕.๔ เรื่องน่ารู้ เป็นความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องที่ได้อีกศึกษาในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ โดยคัดสรรเฉพาะเรื่องที่นักเรียนควรรู้

๕.๕ แหล่งสืบค้นความรู้ เสนอแหล่งความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งเว็บไซต์สำหรับการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาที่สอดคล้องกับเรื่องที่เรียน

๖ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ (Active Learning) เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนทำเพื่อจบเนื้อหาในการเรียนแต่ละข้อ เป็นกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับหลักการที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เหมาะสมกับวัย สะดวกในการปฏิบัติ กระตุ้นให้นักเรียนได้คิด และส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

๗ โครงการ เป็นข้อเสนอแนะให้นักเรียนปฏิบัติโครงการ โดยเสนอแนะหัวข้อโครงการและแนวทางการปฏิบัติ โครงการที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดช่วงชั้นของหน่วยการเรียนรู้ นั้น เพื่อพัฒนาทักษะการคิด การวางแผน และการแก้ปัญหาของนักเรียน

๘ บทสรุป สรุปเนื้อหาหลังจากจบเนื้อหาและกิจกรรมของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยจัดทำเป็นเป็นความเรียง เพื่อให้นักเรียนทบทวนความรู้ที่เรียนไปแล้ว

๙ การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นำเสนอตัวอย่างสถานการณ์การนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๙ กิจกรรมเสนอแนะ นำเสนอกิจกรรมที่นำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาบูรณาการในการปฏิบัติกิจกรรม

๑๐ คำถามทบทวน เป็นคำถามแบบอัตนัยที่มุ่งถามเพื่อทบทวนผลการเรียนรู้ของนักเรียน

๑๑ หัวย่อ ประกอบด้วย

๑๑.๑ บรรณานุกรม เป็นรายชื่อหนังสือ เอกสาร หรือเว็บไซต์ที่ใช้ประกอบการเขียน

๑๑.๒ อภิธานศัพท์ เป็นการนำคำสำคัญที่แทรกอยู่ในเนื้อหาอธิบายและจัดเรียงตามลำดับตัวอักษรเพื่อความสะดวกในการค้นคว้า

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ การปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ๑

๑. รัฐ ๒
๒. จานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ๔
๓. การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ๑๕
๔. สถานการณ์และปัญหาการเมืองไทย ๒๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ กฎหมาย ๓๑

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว ๓๒
2. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและประเทศ ๔๙
3. ข้อตกลงระหว่างประเทศ ๕๙

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ สิทธิมนุษยชน ๖๖

1. สิทธิมนุษยชน ๖๗
2. สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ๗๓
3. องค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาท
ในด้านสิทธิมนุษยชน ๘๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ๑๙๖

1. การประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศ..... ๑๙๗
2. การแลกเปลี่ยนความร่วมมือระหว่างกัน.....๑๐๐

บรรณานุกรม.....๑๓๔

อภิธานศัพท์๑๓๖

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัดช่วงชั้น

๑. วิเคราะห์ปัญหาการเมืองที่สำคัญในประเทศจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไข (ส ๒.๒ ม. ๔-๖/๑)
๒. วิเคราะห์ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ส ๒.๒ ม. ๔-๖/๓)
๓. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ (ส ๒.๒ ม. ๔-๖/๔)

สาระการเรียนรู้

๑. รัฐ
๒. ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์
๓. การตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ
๔. สถานการณ์และปัญหาการเมืองไทย

ประโยชน์จากการเรียนรู้

๑. เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศได้
๒. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ

คำถามนำ

๑. นักเรียนคิดว่าใครคือผู้ที่เป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจของปวงชนชาวไทยในชาติ
๒. การที่มีผู้ชุมนุมเพื่อประท้วงการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐในกรณีต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนหรือไม่อย่างไร

ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ สืบเนื่องต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่เริ่มมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ในด้านการเมืองการปกครองของประเทศไทยก็มีการพัฒนารูปแบบการปกครองให้เหมาะสมกับสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย นับตั้งแต่การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนกระทั่งถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หลังจากประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ได้มีการยกเลิกและแก้ไขรัฐธรรมนูญมาแล้วหลายครั้งด้วยเหตุผลต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคม กาลเวลา และสถานการณ์ของบ้านเมือง ในฐานะที่เราเป็นคนไทย เราจะต้องปฏิบัติตามและพิทักษ์รักษารัฐธรรมนูญไว้อย่างมั่นคง

๑. รัฐ

๑.๑ ความหมายของรัฐ

รัฐ หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกัน在地แดนที่มีอาณาเขตที่แน่นอน และมีรัฐบาลซึ่งมีอำนาจอธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการดำเนินกิจการของรัฐในประเทศและนอกประเทศโดยอิสระ ดังนั้น รัฐจึงเป็นสังคมที่มีการจัดองค์กรทางการเมืองแตกต่างจากการรวมตัวกันเป็นสังคมแบบธรรมดา ๆ

๑.๒ ความสำคัญของรัฐ

เมื่อคนมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องมีรัฐเพื่อทำหน้าที่ให้คนเหล่านั้นอยู่รอด มีความปลอดภัย และมีชีวิตที่สุขสมบูรณ์ เนื่องจากรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นด้วยการออกกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้จัดระเบียบประชาชน จัดทำกิจการที่เป็นบริการสาธารณะ เช่น เส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า น้ำสะอาด รวมทั้งสร้างความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความปลอดภัยให้เกิดขึ้นภายในรัฐ ดังนั้น รัฐจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อคนในสังคม

๑.๓ องค์ประกอบของรัฐ

การที่จะจัดว่าสังคมใดเป็นรัฐต้องพิจารณาว่ามีองค์ประกอบครบ ๔ ประการหรือไม่ หากขาดประการใดประการหนึ่งก็จะมีถือว่าสังคมนั้นมีฐานะเป็นรัฐ องค์ประกอบของรัฐมีดังนี้

๑. ประชากร รัฐต้องมีประชากรจำนวนหนึ่ง แต่ไม่ได้มีการกำหนดไว้ว่ารัฐหนึ่งควรมีประชากรจำนวนเท่าใด ดังนั้น รัฐต่าง ๆ จึงมีประชากรมากน้อยแตกต่างกัน

๒. ดินแดน รัฐต้องมีดินแดนหรืออาณาเขตที่แน่นอน จะมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็ได้

๓. รัฐบาล รัฐจำเป็นต้องมีรัฐบาลเพื่อทำหน้าที่บริหารปกครองรัฐ

๔. อธิปไตย รัฐมีอำนาจอย่างสมบูรณ์และเด็ดขาดในการดำเนินกิจการหรือการบริหารปกครองภายในรัฐของตน รวมทั้งสามารถดำเนินกิจการภายนอกประเทศได้โดยไม่ถูกควบคุมหรือบงการจากรัฐอื่น หากรัฐใดขาดอำนาจอธิปไตยถือว่ารัฐนั้นไม่มีเอกราชโดยแท้จริง

๑.๔ รูปแบบของรัฐ

รัฐโดยทั่วไปมี ๒ รูปแบบ คือ รัฐเดี่ยวและรัฐรวม

๑. รัฐเดี่ยว มีรัฐบาลกลางเพียงอย่างเดียว เป็นรัฐที่มีรัฐบาลเดียว เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยปกครองอาณาเขตหรือดินแดนทั้งหมด ประชาชนที่อยู่ในรัฐอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเดียวกัน รัฐอาจจะจัดระบบการปกครองให้มีหน่วยการปกครองระดับรองกระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อให้บริการหรือให้ความสะดวกแก่คนในรัฐ มีการจัดตั้งหน่วยงานการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองหรือดำเนินการพัฒนาต่าง ๆ ในท้องถิ่นในรูปแบบปกครองตนเองแต่รัฐบาลกลางเป็นผู้ควบคุม ประเทศที่มีการปกครองแบบนี้ เช่น ไทย ฝรั่งเศส ซาอุดีอาระเบีย สิงคโปร์

๒. รัฐรวม มีรัฐอย่างน้อย ๒ รัฐมารวมกัน มีรัฐบาล ๒ ระดับ ได้แก่ รัฐบาลกลาง (Federal Government) และรัฐบาลท้องถิ่น (State Government) รัฐบาลทั้ง ๒ ระดับต่างมีอำนาจหน้าที่ของตนโดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยทั่วไปรัฐบาลกลางของรัฐรวมจะใช้อำนาจอธิปไตยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของรัฐทั้งหมดหรือผลประโยชน์ที่เป็นส่วนรวมของรัฐ เช่น การติดต่อกับต่างประเทศ การรักษาความมั่นคงของชาติ การเงินและการคลัง ส่วนรัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจในการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้นโดยเฉพาะ เช่น การจัดการศึกษา การรักษาความสงบภายใน การรักษาสุขภาพของประชาชน รัฐรวมประกอบด้วยหลาย ๆ รัฐเข้ามารวมกันเป็นรัฐประชาชาติใหญ่ เรียกว่า “สหพันธรัฐ” (Federal State) เช่น สหรัฐอเมริกา ประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ ถึง ๕๐ รัฐ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ รวมกัน ๑๖ รัฐ รัฐธรรมนูญของรัฐรวมหรือสหพันธรัฐแบ่งแยกอำนาจของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นออกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นได้

ประเทศไทยมีรูปแบบของรัฐเป็นแบบรัฐเดี่ยว โดยรัฐธรรมนูญทุกฉบับกำหนดไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกไม่ได้” ศูนย์อำนาจทางการเมืองและการปกครองมาจากแหล่งเดียวกัน ประชาชนทั้งหมดอยู่ภายใต้เอกราช ซึ่งจะต้องปฏิบัติตาม

อำนาจหนึ่งอำนาจเดียว พร้อมทั้งอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายเดียวกัน การใช้อำนาจอธิปไตยก็ต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศ

การปกครองภายในประเทศ แม้จะมีการแบ่งอำนาจการปกครองไปตามเขตการปกครอง เช่น จังหวัด อำเภอ ก็เป็นเพียงการแบ่งอำนาจตามลักษณะการปกครองส่วนภูมิภาค เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในส่วนกลางอันเป็นการอำนวยความสะดวกและนำบริการจากรัฐไปสู่ประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ แต่อำนาจที่แท้จริงยังคงอยู่ที่รัฐบาลในส่วนกลาง ส่วนราชการในภูมิภาคเป็นเพียงผู้รับงานไปปฏิบัติเท่านั้น ไม่สามารถกำหนดการดำเนินการในความรับผิดชอบของตนโดยอิสระ

การปกครองระดับท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา รัฐธรรมนูญให้มีความเป็นอิสระพอสมควรในการดำเนินการ และมีการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองมีลักษณะเป็นการกระจายอำนาจการปกครอง แต่ยังไม่เป็นอิสระหรือไม่ได้ปกครองตนเองอย่างแท้จริง รัฐบาลในส่วนกลางยังมีส่วนเข้าไปกำกับดูแลหรือร่วมในการดำเนินการอยู่ด้วย

เมืองพัทยาคือการปกครอง
ในระดับท้องถิ่นของไทย

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นว่า การปกครองแบบรัฐเดี่ยวและรัฐรวมมีข้อดีและข้อเสียอย่างไร แล้วสรุปความรู้ที่ได้เป็นแผนที่ความคิด ฟังมโนทัศน์หรือแผนภาพ

๒. ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

๒.๑ ความหมายของพระมหากษัตริย์

ความหมายของพระมหากษัตริย์อาจแยกพิจารณาได้ ๒ ประการ ดังนี้

๑. ความหมายตามรูปศัพท์

พระมหากษัตริย์ แปลตามรูปศัพท์หมายความว่า นักรบผู้ยิ่งใหญ่ ความหมายที่ใช้กันน้อยทั่วไปและตามความเข้าใจ พระมหากษัตริย์ คือ พระเจ้าแผ่นดิน คำที่เรียกพระเจ้าแผ่นดินว่าพระมหากษัตริย์นั้นมาจากภาษาสันสกฤต ซึ่งมีความหมาย ๒ นัย นัยแรก หมายถึง นักรบ

ผู้ยิ่งใหญ่ สืบเนื่องมาจากธรรมเนียมการใช้วาระในอินเดียซึ่งถือว่ากษัตริย์รวมถึงพวกนักบวชด้วย ส่วนน้อยที่สอง หมายถึง ผู้ปกครองแผ่นดิน ซึ่งสืบเนื่องมาจากคติมหาสมมติที่ถือว่ามหาชนเป็นผู้เลือกกษัตริย์

๒. ความหมายทางการเมืองการปกครอง

แนวความคิดทางการเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้องพระมหากษัตริย์ แต่เดิมนั้นมี ๒ ประการ ประการแรกถือว่าพระมหากษัตริย์ เป็นหัวหน้าครอบครัวใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดกับหมู่คณะ ประการที่สอง ถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของรัฐในทางการเมืองหรือทรงเป็นผู้มีอำนาจปกครองสูงสุด ในต่างประเทศ โดยเฉพาะในทวีปยุโรปนั้นถือหลัก**เทวสิทธิ์**อย่างเคร่งครัด โดยถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นพระเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยอย่างเด็ดขาด และมีอำนาจล้นพ้น แต่ของไทยนั้นคตินิยมสมัยสุโขทัยมีลักษณะเน้นไปในแนวแรก โดยถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นพ่อเมือง มีคำขึ้นต้นพระนามว่า “พ่อขุน” ราษฎรมีความใกล้ชิดกับพระองค์ ถึงขนาดสิ้นกระตี่ถวายฎีกาได้ ครั้นถึงสมัยอยุธยาคตินิยมก็เปลี่ยนไป เพราะรับอิทธิพลจากเขมรมากขึ้น พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ที่ประชาชนและเสนาอำมาตย์เลือกพระองค์ขึ้นปกครองประเทศ ทั้งนี้ เพราะพระมหากษัตริย์ไทยมีนิตราษประเพณี **ทศพิธราชธรรม** และพระมโนธรรมกำกับอยู่และทรงประทับอยู่กับราษฎรเสมอมา

พระมหากษัตริย์ไทย

๒.๒ ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ชาวไทยใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ทำให้ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจนส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งกำหนดโดยคตินิยมโบราณ อันได้แก่ นิตราษประเพณีและราชธรรม แต่โดยที่ทรงเป็นประมุขของประเทศที่จะต้องทรงเกี่ยวข้องกับพลสกนิกรและนานาประเทศ ในส่วนนี้รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง จึงเป็นฐานะโดยพฤตินัยอันเป็นฐานะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อาจแยกพิจารณา ดังนี้

● ฐานะและพระราชอำนาจตามนิติราชประเพณีและราชธรรม

๑. ฐานะและพระราชอำนาจตามนิติราชประเพณี

นิติราชประเพณี หมายถึง พระบรมราชวินิจฉัยและประเพณีการปกครองแผ่นดินที่บรรพบุรุษชาวไทยทรงถือปฏิบัติกันมาช้านาน และเป็นเครื่องกำหนดฐานะของพระมหากษัตริย์ไทยมาทุกยุคทุกสมัย นิติราชประเพณีสามารถเปลี่ยนแปลงได้เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น แต่เดิมนั้นตาม**กฎหมายเตียบบาล**ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พุทธศักราช ๒๔๖๗ ซึ่งยืนยันในนิติราชประเพณีได้กำหนดห้ามมิให้จัดราชานริพระองค์ใด ๆ เข้าไว้ในลำดับสืบราชสันตติวงศ์ แต่ในปัจจุบันก็ได้ยกเลิกไป

๒. ฐานะและพระราชอำนาจตามราชธรรม

ราชธรรม หมายถึง คุณธรรมที่พระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองแผ่นดินพึงปฏิบัติ ในทางพระพุทธศาสนา คือ ทศพิธราชธรรม มี ๑๐ ประการ

๑) ทาน หรือการให้

การบำเพ็ญตนโดยการเป็นผู้ให้ สงเคราะห์ อนุเคราะห์ ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อนให้ได้รับประโยชน์สุข เช่น รัชกาลที่ ๗ พระราชทานรัฐธรรมนูญ รัชกาลที่ ๙ พระราชทานพระราชทรัพย์ พระกำลัง และพระราชดำริริเริ่มโครงการต่าง ๆ แก่พสกนิกร

๒) สีล หรือศีล

การรักษาความสุจริตประพฤติดีงาม การสำรวมทั้งกาย วาจา และใจ มุ่งประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างและเป็นที่เคารพของประชาชนทั้งในทางปกครองและทางพระพุทธศาสนา เช่น พระมหากษัตริย์ที่ ๑ (ลิไทย) ทรงพระราชนิพนธ์เตฎุมิกถา (ไตรภูมิพระร่วง) รัชกาลที่ ๙ ทรงเป็นผู้นำและชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาให้แก่พสกนิกร

๓) ปริจาคะ หรือการบริจาค

การบำเพ็ญกิจด้วยความเสียสละ ไม่ว่าจะเป็นการสละความสุขส่วนพระองค์ หรือแม้กระทั่งพระชนม์ชีพเพื่อความสงบสุขของประเทศชาติ เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงเสียสละความสุขส่วนพระองค์ ทรงตรากตรำทำสงครามเพื่อเอกราชและอธิปไตยของชาติ

๔) อาชชะ หรือความซื่อตรง

การปฏิบัติภารกิจด้วยความซื่อตรง ทรงสัตย์ ไร้มารยา และมีความจริงใจต่อประชาชน ไม่โกหกหลอกลวง เช่น รัชกาลที่ ๑๐ ทรงยึดมั่นในพระราชสัตยาธิษฐานที่พระราชทานไว้ต่อหน้ามหาสมณว่า “เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป”

๕) มัทวะ หรือความอ่อนโยน

การมีอัธยาศัยไมเยอหยิ่งจองหอง หยาบคาย ถือพระองค์ มีความสง่างามในท่วงท่ากิริยา สุภาพนุ่มนวล เคารพในเหตุผลที่ควร ทรงมีสัมมาคารวะ เช่น รัชกาลที่ ๕ ทรงแต่งตั้งนักปราชญ์ราชบัณฑิตเป็นสภาที่ปรึกษาส่วนพระองค์ รัชกาลที่ ๑๐ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งองคมนตรีให้ทำหน้าที่ปรึกษาส่วนพระองค์ เพื่อทรงสดับเหตุผลประกอบพระบรมราโชบายให้ถูกต้องที่สุด

๖) ตปะ หรือความเพียรที่แผดเผาความเกียจคร้าน

การละเว้นจากการมัวเมาในกิเลสตัณหา รู้จักระยับ ยับยั้ง และข่มใจไม่ให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญ เช่น รัชกาลที่ ๕ ทรงปลอมพระองค์เป็นสามัญชน เสด็จประพาสต้นเพื่อทรงทราบข้อมูลแท้จริงเกี่ยวกับทุกข์สุขของประชาชน

๗) อักโกธะ หรือความไม่โกรธ

การไม่พยายามมุ่งร้ายต่อผู้อื่น ทรงมีพระเมตตา ไม่ทรงก่อเวรแก่ผู้ใด ไม่พิโรธโดยเหตุที่ไม่ควร เช่น รัชกาลที่ ๕ ทรงสอนสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารว่า “การที่เป็นเจ้าแผ่นดินไม่ใช่สำหรับมังมี ไม่ใช่สำหรับคุมเหงคนเล่นตามชอบใจ มิใช่เกลียดไว้แล้วจะได้แค้น... เป็นเจ้าแผ่นดินสำหรับแต่เป็นคนจนและเป็นคนที่อดกลั้นต่อสุขต่อทุกข์ อดกลั้นต่อความรักและความชัง อันจะเกิดฉวขึ้นมาในใจ หรือมีผู้ยุยง...”

๘) อวิหิงสา หรือความไม่เบียดเบียน

การที่ทรงมีพระราชอัธยาศัยกอบปรีย์ด้วยพระมหากรุณา ไม่ทรงก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น ทรงปกครองประชาชนดังบิดาปกครองบุตร ซึ่งเป็นธรรมที่พระมหากษัตริย์ไทยปฏิบัติสืบต่อกันมาทุกรัชกาล

๙) ขันติ หรือความอดทน

การที่ทรงมีพระราชจริยานุวัตรอันอดทนต่อสิ่งทั้งปวง ทรงรักษาพระราชหฤทัยและพระอาการ พระกาย พระวาจาให้เรียบร้อย เช่น รัชกาลที่ ๙ ทรงถือขันติธรรมตั้งแต่เมื่อขึ้นครองราชย์ พระองค์ต้องทรงอดทนต่อความทุกข์ต่อการสูญเสียพระบรมเชษฐาธิราช และภาวะบีบคั้นทางการเมืองและความปลอดภัย

๑๐) อวิโรธนะ หรือความไม่คลาดเคลื่อนจากธรรม

การที่ทรงตั้งอยู่ในขัตติยราชประเพณี ไม่ทรงประพฤติดิตจากพระราชจริยานุวัตร นิติศาสตร์ ราชศาสตร์ ความยุติธรรม อุปถัมภ์คนดี ปราศจากอำนาจอคติ ๔ ไม่ทรงแสดงให้เห็นด้วยพระราชหฤทัยยินดียินร้าย เช่น รัชกาลที่ ๕ ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่พระราชโอรสว่า “ถ้าเมื่อได้ทำความผิดเมื่อใดนั้นจะต้องได้รับโทษทันที การที่มีพ่อแม่เป็นเจ้าแผ่นดินนั้นจะไม่เป็นการช่วยเหลืออุดหนุนแก้ไขอันใดเลย”

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนคิดว่า ตนเองสามารถนำหลักทศพิธราชธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของตนได้อย่างไร โดยร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน แล้วสรุปความรู้เพื่อจัดป้ายนิเทศ

● ฐานะและพระราชอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับยืนยันความเป็นประมุขสูงสุดของพระมหากษัตริย์ โดยบัญญัติว่า องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้ หมายความว่า ผู้ใดจะหมิ่นพระบรมเดชานุภาพพระมหากษัตริย์ไม่ได้ ผู้ละเมิดต่อพระมหากษัตริย์ถือว่าเป็นการกระทำความผิดอย่างร้ายแรง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือการเมือง และกำหนดให้มีผู้รับสนองพระบรมราชโองการในการดำเนินการทางการเมือง การปกครอง รัฐธรรมนูญได้กำหนดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ดังนี้

๑. ทรงใช้อำนาจอริปไตย

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล

๒. ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้ ในฐานะที่ทรงอยู่เหนือการเมือง ประเพณีของสถาบันพระมหากษัตริย์ถือว่า พระมหากษัตริย์ไม่ทรงกระทำผิด ในกรณีที่มีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการจะต้องรับผิดชอบ

๓. ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็น **พุทธมามกะ** คือ ทรงศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และทรงทำนุบำรุงอุปถัมภ์ศาสนา ทั้งปวงในขอบเขตสหราชอาณาจักรอย่างเท่าเทียมกันทุกศาสนา

๔. ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

ทรงเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของกองทัพไทยและทรงมีพระราชอำนาจบังคับทางรัฐมนตรีนว่าการกระทรวงกลาโหม แต่ทั้งนี้พระราชวินิจฉัยและพระบรมราชโองการจะมีพระราชกระแสรับสั่งตามคำแนะนำและยินยอมของคณะรัฐมนตรี ด้วยเหตุนี้ พระมหากษัตริย์จึงทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศใช้และเลิกกฎอัยการศึก พระราชอำนาจในการประกาศสงคราม พระราชอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการทหาร ฐานะจอมทัพไทยตามรัฐธรรมนูญนี้ ได้จำหลักลงในสำนึกของทหารไทยทุกคน เริ่มตั้งแต่ธงชัยเฉลิมพลประจำกองทหาร จะบรรจุเส้นพระเกศาไว้ในพระกรัณฑ์ (ตลับ) บนยอดของคันธง ถือเป็นมงคลสูงสุดสำหรับหน่วยทหาร เสมือนว่าพระมหากษัตริย์ได้เสด็จพระราชดำเนินร่วมไปในกองทัพนั้นด้วย

๕. ทรงไว้ซึ่งอำนาจที่สถาปนาฐานันดรศักดิ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานเกียรติยศ แก่ชนทุกชั้นไม่ว่าจะเป็นฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์ สมณศักดิ์ (ฐานันดรศักดิ์ของพระภิกษุสงฆ์) และบรรดาศักดิ์ และทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทุกตระกูลทุกลำดับชั้น ทั้งนี้การสถาปนาหรือการถอดถอนฐานันดรศักดิ์ การพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ในปัจจุบันต้องมีนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีรับสนองพระบรมราชโองการ

๖. ทรงเลือกและแต่งตั้งคณะองคมนตรี

คณะองคมนตรี คือ คณะที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ มีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา คณะองคมนตรีประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ โดยมีประธานองคมนตรีคนหนึ่งกับองคมนตรีอื่นอีกไม่เกิน ๑๘ คน การเลือก การแต่งตั้ง และการให้ประธานองคมนตรีและองคมนตรีพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย คือ ทรงกระทำได้ตามพระราชหฤทัยของพระองค์เอง เพียงแต่ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งหรือพ้นจากตำแหน่งของประธานองคมนตรี ส่วนองคมนตรีอื่น ๆ ประธานองคมนตรีจะเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการทั้งสิ้น

๗. ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คือ ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนพระมหากษัตริย์ เมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักรหรือทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ เช่น ประชวร ทรงพระผนวช ยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ หรือเมื่อราชบัลลังก์ว่างลง ปกติแล้วเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้ใดด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา ผู้นั้นก็เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ถ้ามิได้ทรงแต่งตั้งไว้ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อผู้ใดผู้หนึ่งที่สมควรต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบและในบางกรณี เช่น เมื่อราชบัลลังก์ว่างลง หรือระหว่างที่ยังไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปพลางก่อนได้

๘. ทรงแก้ไขกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์

กฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ คือ กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นใช้บังคับในกิจการส่วนพระองค์ เช่น พระราชพิธีต่าง ๆ กิจการที่เกี่ยวกับสมาชิกแห่งพระราชวงศ์ กิจการที่เกี่ยวกับราชสำนักหรือภายในเขตพระราชฐานโดยไม่เกี่ยวกับราษฎรอื่น ๆ

การสืบราชสมบัติ หมายถึง การขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ ซึ่งนับต่อเนื่องจากพระมหากษัตริย์พระองค์ก่อนมิให้ขาดตอนกัน อันเป็นธรรมเนียมนานาประเทศ

ปัจจุบันใช้กฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พุทธศักราช ๒๔๖๗ ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติม องค์กรนิติบัญญัติจัดทำร่างกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชดำริ และนำเสนอขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อมีพระราชวินิจฉัย เมื่อทรงเห็นชอบและลงพระปรมาภิไธยแล้ว องค์กรนิติบัญญัติจะแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วบังคับใช้เป็นกฎหมาย

๙. ทรงทำหนังสือสัญญา

ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ

๑๐. ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้พิพากษา ข้าราชการในพระองค์ และข้าราชการระดับสูง

๑) **นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี** รัฐธรรมนูญกำหนดว่า คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากบุคคลที่สภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบ โดยประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ หลังจากนั้นนายกรัฐมนตรีจะทูลเกล้าฯ ถวายรายชื่อรัฐมนตรีเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรี ซึ่งมีคุณสมบัติและจำนวนตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด

๒) **ผู้พิพากษา** รัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาและตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหารพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกระบวนการของกฎหมาย

๓) **ข้าราชการในพระองค์** หมายถึง ข้าราชการในสำนักกราชเลขาธิการและสำนักพระราชวังและสมุหราชองครักษ์ การแต่งตั้งหรือการให้พ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

๔) **ข้าราชการระดับสูง** พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งข้าราชการฝ่ายทหาร ตำรวจ และฝ่ายพลเรือนตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี และเทียบเท่า และการให้พ้นจากตำแหน่ง

๑๑. พระราชทานอภัยโทษ

พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจที่จะอภัยโทษแก่ผู้ต้องโทษโดยมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

● ฐานะและพระราชอำนาจที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

พระราชอำนาจตามประเพณีของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยของไทย ซึ่งไม่มีในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์อาจทรงใช้พระราชอำนาจต่อไปนี้เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน

๑. พระราชอำนาจที่จะทรงได้รับรู้เรื่องราวต่าง ๆ โดยจะได้รับการถวายรายงานให้ทราบเกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมืองเสมอ เพื่อที่จะพระราชทานคำแนะนำตักเตือนหรือความคิดเห็นประกอบการพิจารณาของรัฐบาลหรือผู้ที่รับผิดชอบเรื่องนั้น ๆ

๒. พระราชอำนาจที่จะพระราชทานคำปรึกษาหารือ ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน อาจนำความขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยได้

๓. พระราชอำนาจที่จะพระราชทานคำแนะนำตักเตือน พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะพระราชทานคำแนะนำตักเตือนในบางเรื่องบางกรณีแก่รัฐสภา รัฐบาล และศาล หรือองค์กรอื่น ๆ ที่ทรงเห็นว่าถ้ากระทำไปแล้วจะเกิดผลเสียหายแก่บ้านเมือง

๔. พระราชอำนาจที่จะพระราชทานการสนับสนุน พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจที่จะพระราชทานหรือให้การสนับสนุนการกระทำหรือกิจการใด ๆ ของรัฐหรือเอกชนได้ หากพระองค์ทรงเห็นว่ากิจการนั้น ๆ เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แล้วนำข้อมูลมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันว่า พระราชอำนาจดังกล่าวนี้สร้างประโยชน์แก่คนไทยอย่างไรบ้าง สรุป แล้วบันทึกลงในสมุด

● ฐานะทางสังคม

สังคมไทยยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันคู่บ้านคู่เมือง เป็นสัญลักษณ์ของชาติ ซึ่งพระองค์ทรงได้รับการเชิดชูจากสังคมไทย ดังนี้

๑. ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ พระมหากษัตริย์ทรงทำให้เกิดความสำนึกเป็นหนึ่งเดียวระหว่างหมู่ชนภายในชาติ เกิดเอกภาพด้านการเมืองการปกครอง เนื่องจากพระองค์ทรงพระเมตตาต่อประชาชนทุกหมู่เหล่า และพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ต่อประชาชนอย่างกว้างขวาง

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจ
ของคนในชาติ

**๒. ทรงเป็นสัญลักษณ์แห่งความ
ต่อเนื่องของชาติ** พระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุขของชาติไทยสืบต่อกันมาโดยไม่
ขาดสายตั้งแต่ในอดีตกระทั่งถึงปัจจุบันไม่
ว่ารัฐบาลจะเปลี่ยนแปลงไปที่ชุดที่สมัย
ก็ตาม แต่สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงอยู่
เป็นความต่อเนื่องของประเทศชาติ ช่วย
ประสานการปกครองไม่ให้เกิดช่องว่าง

ประชาชนจำนวนมากร่วมชมพระบารมีของ
พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
ในวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๒

**๓. ทรงเป็นพลังในการสร้างขวัญ
และกำลังใจของประชาชน** พระมหา-
กษัตริย์ทรงเป็นที่มาแห่งเกียรติยศทั้งปวง

ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ปิติยินดี และเกิดกำลังใจในหมู่ประชาชนทั่วไปที่จะรักษาคุณงามความดี
และมานะพยายามกระทำความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพระองค์ทรงไว้ซึ่งความดีงามตลอดเวลา
ทำให้ประชาชนผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีกำลังใจที่จะเสียสละในการทำงาน การปฏิบัติหน้าที่
และประกอบคุณความดีต่อไป

๔. ทรงมีส่วนสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน พระมหากษัตริย์ทรงใช้
พระราชอำนาจในการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนผ่านทางรัฐสภาในการยับยั้งพระราชบัญญัติ
หรือพระราชทานคำปรึกษา แนะนำ ตักเตือนรัฐสภา รัฐบาล และศาล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่
อย่างระมัดระวัง รอบคอบ และเป็นไปโดยสุจริตเพื่อประชาชนโดยส่วนรวม

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา

๕. **ทรงแก้ไขวิกฤตการณ์** สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นกลไกสำคัญในการยับยั้งและแก้ไขวิกฤตการณ์ที่ร้ายแรงภายในประเทศได้ ประเทศไทยเคยมีวิกฤตการณ์ทางการเมืองหลายครั้ง บางครั้งเกิดจลาจล แต่ก็ยุติลงได้ด้วยพระบารมีของพระมหากษัตริย์ เช่น เหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

๖. **ทรงส่งเสริมความมั่นคงของประเทศ** พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายทั้งประชาชน รัฐบาล หน่วยราชการ กองทัพ นิสิต นักศึกษา ปัญญาชน หรือกลุ่มต่าง ๆ แม้กระทั่งชนกลุ่มน้อยในประเทศ ทำให้ทุกฝ่ายมีความมุ่งมั่นและมีความพร้อมที่จะรักษาความมั่นคงและเอกราชของชาติไว้

๗. **ทรงมีส่วนเสริมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ** ในอดีตพระมหากษัตริย์ไทยทรงดำเนินวิเทโศบายเพื่อไม่ให้ไทยตกเป็นเมืองขึ้นของต่างชาติ ในปัจจุบันพระมหากษัตริย์ทรงสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศให้เป็นไปด้วยดีโดยการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับต่างประเทศดำเนินไปได้อย่างสะดวกและราบรื่น

ด้วยพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ทำให้วิกฤตการณ์ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕
เข้าสู่ภาวะปกติ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ ๒
ใน พ.ศ. ๒๔๕๐

๘. ทรงเป็นผู้นำในการพัฒนาและปฏิรูปด้านต่าง ๆ การพัฒนาและการปฏิรูปที่สำคัญ ๆ ของชาติส่วนใหญ่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำ เช่น รัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิรูปพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย ส่งเสริมการศึกษา และเลิกทาส รัชกาลที่ ๙ ทรงสนับสนุนวิทยาการสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการแก้ปัญหาของประชากรที่ยากจน

๙. ทรงมีส่วนเกื้อหนุนระบอบประชาธิปไตย สถาบันพระมหากษัตริย์มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งและมั่นคง เพราะการที่ประชาชนเกิดความจงรักภักดีและเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขด้วย

● ฐานะทางวัฒนธรรม

ชาวไทยมีวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนี้

๑. ประเพณีทรงราชย์ การขึ้นทรงราชย์ของพระมหากษัตริย์เป็นไปตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระมหากษัตริย์จะแต่งตั้งรัชทายาทเพื่อสืบราชสมบัติ หากพระมหากษัตริย์ไม่ได้ทรงแต่งตั้งรัชทายาทไว้ คณะองคมนตรีจะดำเนินการตามกฎมณเฑียรบาล

๒. ประเพณีการปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ไทยได้รับการยกย่องเป็นสมมติเทพ จึงมีประเพณีที่ประชาชนปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์แตกต่างไปจากสามัญชน เช่น การใช้ราชาศัพท์ในการพูดและเขียน การเข้าเฝ้าฯ ด้วยการหมอบกราบ การถวายบังคม

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ติดตามข่าวเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์ นำมาวิเคราะห์ และนักเรียนแสดงความคิดเห็นร่วมกันว่าเป็นฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในด้านใด แล้วสรุปผลลงในสมุด

๓. การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

อำนาจรัฐ โดยทั่วไปหมายถึง อำนาจที่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งหน้าที่ตามกฎหมาย สามารถ กระทำ หรือสั่งการให้กระทำ หรือให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมีขึ้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ รัฐธรรมนูญจึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกัน และปราบปรามมิให้ผู้ใช้อำนาจนั้นกระทำการโดยทุจริตและประพฤติมิชอบ

๓.๑ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรอิสระ

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ได้แก่ ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

● ผู้ตรวจการแผ่นดิน

ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรหรือสถาบันที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมสามารถร้องเรียนการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐได้ ผู้ตรวจการแผ่นดินจะตรวจสอบและเสนอให้มีการแก้ไข หากประชาชนได้รับความทุกข์หรือการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถร้องเรียนได้ที่สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือโทรศัพท์แจ้งที่สายด่วน ๑๖๗๖

๑. องค์ประกอบและที่มาของผู้ตรวจการแผ่นดิน ผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวน ๓ คน มาจากบุคคลที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่าหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่เทียบได้ไม่ต่ำกว่ากรม โดยดำรงตำแหน่งดังกล่าวมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี จำนวน ๒ คน และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณะมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๑ คน

๒. วาระการดำรงตำแหน่งของผู้ตรวจการแผ่นดิน มีวาระการดำรงตำแหน่ง ๗ ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว คือ เมื่อพ้นจากตำแหน่งแล้วจะกลับมาดำรงตำแหน่งอีกไม่ได้

๓. อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน

๑) เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมต่อประชาชน หรือเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ

๒) แสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อมีผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากการที่ฝ่ายรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่และกฎหมาย เพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ขจัดหรือระงับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมนั้น

แหล่งสืบค้นความรู้

- <https://www.ombudsman.go.th>
สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

๓) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐธรรมนูญ

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ให้นักเรียนสืบค้นผลการปฏิบัติงานของผู้ตรวจการแผ่นดิน จากนั้นนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้พร้อมทั้งวิเคราะห์ร่วมกันว่าผู้ตรวจการแผ่นดินปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ครบถ้วนหรือไม่ อย่างไร แล้วบันทึกข้อสรุปลงในสมุด

● คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ป้องกัน ตรวจสอบ และปราบปรามการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ หากประชาชนพบเห็นหรือมีเบาะแสเกี่ยวกับการทุจริตสามารถร้องเรียนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือโทรศัพท์แจ้งที่สายด่วน ๑๒๐๕

๑. องค์ประกอบและที่มาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกอบด้วยกรรมการ ๙ คนที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา ซึ่งเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในด้านกฎหมาย บัญชี เศรษฐศาสตร์ การบริหารราชการแผ่นดิน หรือด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๒. วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีวาระการดำรงตำแหน่ง ๗ ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

๓. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

๑) ใ้ส่วนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญหรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๒) ใ้ส่วนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๓) กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าวตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๔) หน้าที่และอำนาจอื่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

● คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่รับผิดชอบดูแลการตรวจเงินแผ่นดิน มีชื่อย่อว่า คตง. โดยมีสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินหรือ สตง. เป็นหน่วยงานหลักในการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินหรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมอบหมาย

การตรวจเงินแผ่นดิน หมายถึง การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน หรือเรียกว่า งบประมาณแผ่นดินที่รัฐบาลเป็นผู้ใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี งบประมาณในแต่ละปีผ่านส่วนราชการต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ว่าได้ใช้จ่ายไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กฎ ระเบียบทางการเงินที่มีอยู่หรือไม่ ตลอดจนการตรวจสอบความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินอีกด้านหนึ่ง

๑. องค์ประกอบและที่มาของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินประกอบด้วยกรรมการ ๗ คนที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ที่ได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน กฎหมาย การบัญชี การตรวจสอบภายใน การเงินการคลัง และด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการตรวจเงินแผ่นดินเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี

๒. วาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน มีวาระการดำรงตำแหน่ง ๗ ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

๓. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

๑) วางนโยบายการตรวจเงินแผ่นดิน

๒) กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน

๓) กำกับการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบาย หลักเกณฑ์ และกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ

แหล่งสืบค้นความรู้

- <https://www.nacc.go.th>
สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน
และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

๔) ให้คำปรึกษา แนะนำ หรือเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ รวมทั้งให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน

๕) ส่งลงโทษทางปกครองกรณีมีการกระทำความผิด
กฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ

แหล่งสืบค้นความรู้

- <https://www.audit.go.th>
สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

๓.๒ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญ

การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตามรัฐธรรมนูญมีหลายวิธี เช่น การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน การขัดกันแห่งผลประโยชน์ การให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

● การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

การแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินเป็นมาตรการสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต บุคคลเหล่านี้จึงมีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

การยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต้องยื่นเมื่อเข้ารับตำแหน่งและเมื่อพ้นจากตำแหน่ง แต่บางตำแหน่ง เช่น ผู้ที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับอธิบดีผู้พิพากษา อธิบดีศาลปกครอง และอธิบดีอัยการขึ้นไป ต้องยื่นทั้งก่อนเข้ารับตำแหน่ง หลังจากพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และทุก ๓ ปี ตลอดเวลาที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

หากผู้ที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตั้งใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์ที่ควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะเสนอเรื่องต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อวินิจฉัยแล้วแต่กรณี

ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาตลอดไปและไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ

● การขัดกันแห่งผลประโยชน์

รัฐธรรมนูญได้กำหนดเรื่องของการขัดกันแห่งผลประโยชน์สำหรับผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาไว้ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งเหล่านี้มีผลประโยชน์ทับซ้อนทางการเมือง เป็นการทำให้การเมืองมีความโปร่งใสมากขึ้น โดยกำหนดข้อห้ามต่าง ๆ ไว้ดังนี้

๑. ข้อห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา มีดังนี้

๑) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

๒) ไม่รับ แทรกแซง หรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ที่มีลักษณะเป็นการผูกขาด หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทาน หรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าวไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

๓) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ นอกเหนือจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

ข้อ ๒) และ ๓) บังคับรวมถึงคู่สมรสและบุตรของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลอื่นที่ดำเนินการในลักษณะผู้ถูกใช้ ผู้ร่วมดำเนินการ หรือผู้ได้รับมอบหมายจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาให้กระทำการในลักษณะนี้ด้วย

๔) ไม่กระทำการใด ๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการใช้สิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนโดยมิชอบ

๕) ไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่

(๑) การปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

(๒) กระทำการในลักษณะที่ทำให้ตนมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณหรือให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่เป็นการดำเนินการในกิจการของรัฐสภา

(๓) การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือการให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมีใช้ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

๒. ข้อห้ามของรัฐมนตรี มีดังนี้

๑) ห้ามกระทำการที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ลักษณะเดียวกับกรณีข้อห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในข้อ ๑)-๔) เว้นแต่

(๑) การดำรงตำแหน่งหรือการดำเนินการที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่หรืออำนาจของรัฐมนตรี

(๒) การกระทำตามหน้าที่และอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน หรือตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา หรือตามที่กฎหมายกำหนด

๒) ไม่ใช่สถานะหรือตำแหน่งกระทำการใดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการก้าวล่วงหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมืองโดยมิชอบตามที่กำหนดในมาตรฐานทางจริยธรรม

๓) ไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไปตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด และต้องไม่เป็นลูกจ้างของบุคคลใด

นอกจากนี้ยังห้ามคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของรัฐมนตรีเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท รวมไปถึงการถือหุ้นของรัฐมนตรีที่อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางใด ๆ ด้วย

● การให้บุคคลพ้นจากตำแหน่ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดพ้นจากตำแหน่ง เป็นหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่จะต้องพิจารณาความผิดก่อนส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้วแต่กรณี ซึ่งการพิจารณาให้บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวพ้นจากตำแหน่งสามารถทำได้ หากพบว่าบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม มีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือจงใจใช้หน้าที่และอำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

การยื่นเรื่องให้บุคคลพ้นจากตำแหน่งโดยองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ

๑. คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาพ้นจากตำแหน่งได้ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามก็สามารถที่จะร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยให้บุคคลดังกล่าวต้องพ้นไปจากตำแหน่งทางการเมืองได้

๒. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติยื่นเรื่องให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ตรวจการเงินแผ่นดิน หรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงให้พ้นจากตำแหน่งได้ โดยให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย และยื่นเรื่องให้ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวที่มีความผิดฐานมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ หรือทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือจงใจใช้หน้าที่และอำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้พ้นจากตำแหน่งได้ โดยให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ไต่สวนและให้ความเห็น ซึ่งถ้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และถ้ามีความผิดจริงจะถูกตัดสินโทษจำคุก รับเลือกตั้งตลอดชีวิต รวมถึงอาจจะถูกตัดสิทธิเลือกตั้งสูงสุดไม่เกิน ๑๐ ปี

● การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งมีกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาแยกจากวิธีทั่ว ๆ ไป เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทางการเมืองปราศจากการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจการเมือง และเพื่อให้ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีมีความเป็นอิสระและมีหลักประกันในการพิจารณาคดี

๑. บุคคลที่อาจถูกดำเนินคดี เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ (เช่น กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน)

๒. ข้อกล่าวหา บุคคลที่จะถูกดำเนินคดีจะถูกดำเนินคดีในข้อกล่าวหา เช่น ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงอันควรแจ้งให้ทราบ

๓. การดำเนินการฟ้องร้อง เมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือคณะผู้ไต่สวนอิสระแล้วแต่กรณี ทำการไต่สวนข้อเท็จจริงตามที่มีการกล่าวหาหรือมีเหตุอันควรสงสัยแล้ว หากมีความเห็นว่ามีกระทำความผิดจริงจะส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุดเพื่อให้อัยการ

สูงสุดดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้ในบางกรณีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติอาจยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเองก็ได้

๔. การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การพิจารณาคดีจะยึดถือสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือคณะผู้ไต่สวนอิสระแล้วแต่กรณี เป็นหลักในการพิจารณา แต่อาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

๕. คำสั่งและคำพิพากษา การพิพากษาให้ถือตามเสียงข้างมากขององค์คณะ โดยจะต้องเปิดเผยคำสั่งหรือคำพิพากษา

๖. การอุทธรณ์ การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

แบ่งกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสม แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียนเกี่ยวกับความสำคัญของการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ แล้วส่งตัวแทนนำเสนอข้อสรุปหน้าชั้นเรียน

๔. สถานการณ์และปัญหาการเมืองไทย

แม้ประเทศไทยจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมาเป็นเวลามากกว่า ๙๐ ปี แต่การเมืองการปกครองไทยยังคงไร้เสถียรภาพ เกิดการทุจริตและการประพฤติดีมิชอบอย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน อันจะส่งผลกระทบต่อระบอบการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และความสงบเรียบร้อยของประเทศ

๔.๑ สถานการณ์การเมืองการปกครองของไทย

สถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบันได้เกิดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์หลายประการ ได้แก่

๑. การทุจริตในหมู่นักการเมืองและข้าราชการ สาเหตุสำคัญของการทุจริตในหมู่นักการเมืองและข้าราชการมาจากสังคมทุนนิยมที่เน้นบริโภคนิยม ที่ทำให้ผู้คนมักมีความต้องการวัตถุมากกว่าสิ่งอื่นใด ส่งผลต่อการเมืองทำให้เกิดการใช้เงินซื้อเสียง ชื้อนักการเมือง เกิดการแย่งชิงผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าการรักษาผลประโยชน์ของประชาชน นักการเมืองเล่นการเมือง

เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทั้งรูปแบบของทรัพย์สินและเกียรติยศ ส่วนข้าราชการไทยก็ใช้อำนาจหน้าที่ของตนทำการทุจริต

๒. การซื้อขายเสียงในการเลือกตั้ง การขายเสียงในการเลือกตั้งยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย เพราะฝ่ายซื้อและฝ่ายขายมีความจำเป็นที่ตรงกัน คือ ผู้สมัครซื้อเสียงเพราะต้องการให้ได้เสียงจากการเลือกตั้ง ส่วนผู้เลือกตั้งขายเสียงเพราะยากจนและไม่คาดหวังว่าผู้สมัครจากพรรคการเมืองอื่นจะดีกว่าผู้ที่ตนออกเสียงให้

๓. พรรคการเมืองที่เป็นพรรคส่วนบุคคล เนื่องจากประชาชนไม่เห็นความจำเป็นในการมีส่วนร่วมในพรรคการเมือง เพราะไม่คิดว่าจะทำให้ตนมีชีวิตที่ดีขึ้น และไม่พร้อมที่จะใช้จ่ายเงินเพื่อบำรุงพรรคการเมือง การจัดตั้งพรรคการเมืองที่เป็นของมวลชนจึงประสบความสำเร็จได้ยาก

๔. ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองกับผู้เลือกตั้งยังคงปรากฏอยู่ในสังคม เนื่องจากประชาชนโดยเฉพาะในชนบทยังช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ การดำรงชีวิตยังต้องอาศัยผู้มีอิทธิพลให้การคุ้มครองและช่วยเหลือทางการเงินและการเลี้ยงชีพ

๕. การต่อสู้แบบทำลายล้าง ปรากฏการณ์การต่อสู้แบบทำลายล้างระหว่างนักการเมืองตรงข้ามยังมีอยู่ต่อไป เพราะนักการเมืองมองว่า การเมืองไทยเป็นเรื่องของการลงทุนเพื่ออำนาจและผลประโยชน์ ฝ่ายที่ชนะจะได้ทั้งหมด ส่วนฝ่ายที่แพ้ก็จะเสียทั้งหมด มองว่าเกียรติยศจะตามมาหากการต่อสู้ทางการเมืองประสบความสำเร็จ

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียนเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองไทยในปัจจุบัน แล้วสรุปความรู้ที่ได้ลงในสมุด

๔.๒ ปัญหาการเมืองไทย

การเมืองของไทยมีปัญหาใหญ่ ๆ ๓ ประการ ดังนี้

๑. ปัญหาการสร้างวัฒนธรรมการเมือง

วัฒนธรรมการเมือง คือ ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง หรืออาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมการเมืองของสังคม คือ ความเชื่อถือ สัญลักษณ์ที่แสดงออก และค่านิยมที่มีความหมายต่อสถานการณ์ทางการเมือง หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ยุคการฉ้อราษฎร์บังหลวง

แบบตะวันตกไม่สามารถสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมขึ้นในประเทศไทยได้ เนื่องจากเหตุผลหลายประการ เช่น ค่านิยมแบบประเพณีนิยมของไทยที่มีมาช้านาน เช่น ความลัษณ์แบบอุปถัมภ์ การยึดระบบอาวุโส การคุ้นเคยกับการเป็นผู้ตามที่ดี ค่านิยมของคนไทยระดับครอบครัวที่นิยมความมีอิสระ ในระดับสังคมและการเมืองที่มีลักษณะเป็นอำนาจนิยม ยอมอยู่ใต้อำนาจของผู้ที่เหนือกว่า นอกจากนี้ สถาบันการศึกษาของไทยไม่สามารถพัฒนาพลเมืองให้มีความรู้ความเข้าใจการเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

๒. ปัญหาสถาบันทางการเมือง

สถาบันทางการเมืองมีปัญหาสำคัญ ๕ ประการ ได้แก่

๑) **พรรคการเมือง** เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่รวบรวมผลประโยชน์ โดยรวบรวมข้อเรียกร้องจากประชาชนมากำหนดเป็นนโยบาย เพื่อต่อรองกับรัฐบาลได้อย่างมีน้ำหนัก ให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน สร้างผู้นำทางการเมือง ควบคุมตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่น การจัดตั้งพรรคการเมืองขาดวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ความลัษณ์ในพรรคการเมืองเป็นไปอย่างหลวม ๆ มีความขัดแย้งระหว่างผู้นำกลุ่มในพรรคเดียวกัน ปัญหาการอิงบุคคลหรือหัวหน้าพรรคเป็นหลัก พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นธุรกิจการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ของนายทุน พรรคการเมืองขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และพร้อมอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของพรรคอย่างจริงจัง

๒) **รัฐบาล** การมีพรรคการเมืองหลายพรรคทำให้เกิดปัญหาการมีรัฐบาลผสม ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ เกิดความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมืองภายในรัฐบาลผสม มีการต่อรองเกี่ยวกับตำแหน่งรัฐมนตรี หากมีรัฐมนตรีน้อยเกินไปหรือไม่ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีที่สำคัญก็เกิดความไม่พอใจ ทำให้ต้องมีการปรับคณะรัฐมนตรีหลายครั้งเพื่อสร้างความพึงพอใจให้พรรคร่วมรัฐบาล นอกจากนี้ สาเหตุของการรวมตัวกันภายในพรรคการเมืองเกิดขึ้นเพราะระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย

๓) **รัฐสภา** ปัญหาของรัฐสภาที่สำคัญ เช่น ปัญหาคณะกรรมการในรัฐสภามีเป็นจำนวนมากและอำนาจหน้าที่ซ้ำซ้อน อำนาจหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาไม่สามารถควบคุมหรือตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารได้อย่างเต็มที่ โดยควบคุมได้เฉพาะการอภิปรายร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนเท่านั้น แต่การทำงานของฝ่ายบริหารจะไม่สามารถตรวจสอบได้เพราะอยู่ภายใต้การควบคุมหรือวางแผนของรัฐบาลแต่เพียงฝ่ายเดียว การทำหน้าที่นิติบัญญัติก็มีปัญหาการพิจารณาร่างกฎหมายที่ซ้ำซ้อนกัน

๔) **กลุ่มผลประโยชน์** การรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ในระบบการเมืองไทยปรากฏชัดเจนช่วงหลัง พ.ศ. ๒๕๒๐ และได้แสดงบทบาททางการเมืองหลายด้าน เพื่อให้รัฐเข้ามาดำเนินการแก้ไข ปัญหาของกลุ่ม เช่น การประท้วงของสหภาพแรงงาน รัฐวิสาหกิจ สหภาพแรงงานการรถไฟแห่งประเทศไทย การประท้วงของกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ส่วนปัญหาการแทรกแซงการรวมกลุ่มผลประโยชน์โดยรัฐบาล โดยการใช้อำนาจรัฐที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คือ การแทรกแซงด้วยวิธีทางกฎหมาย การสนับสนุนบางกลุ่มเข้ามาต่อต้านกลุ่มผลประโยชน์ที่ทำการเรียกร้องจากรัฐบาล นอกจากนี้ ปัญหาของกลุ่มผลประโยชน์เข้าแทรกแซงทางการเมืองและการจัดการปกครอง โดยเฉพาะในกลุ่มข้าราชการพลเรือน กลุ่มทหาร และกลุ่มนายทุน

๕) **การเมืองภาคประชาชน** เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมของประชาชนต่อรัฐบาล ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาที่ได้ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ และปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม รวมทั้งผลกระทบจากโครงการของรัฐที่เอื้อประโยชน์ต่อนักธุรกิจ ทำให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงผลเสียโดยตรงที่จะได้รับ

๓. ปัญหาทางสังคมและการเมืองไทย

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ สังคมไทยยังไม่ได้ก้าวสู่สังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เนื่องจากคนไทยจำนวนมากยังไม่มีแนวคิดประชาธิปไตยและยังยึดติดกับระบบศักดินา ระบบอำนาจนิยม และระบบอุปถัมภ์ ทำให้มีพฤติกรรมไม่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยเท่าที่ควร และประสบปัญหาทางสังคมและการเมืองอยู่หลายประการ เช่น

๑) **ปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับข้าราชการประจำ** โดยทั่วไปแล้ว นักการเมืองมีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายในการบริหารประเทศ ส่วนข้าราชการประจำมีบทบาทหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือนโยบายที่ฝ่ายข้าราชการการเมืองกำหนดไว้ แต่สำหรับการเมืองไทยกลับไม่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ต่อกันทำให้เกิดปัญหาการคอร์รัปชันขึ้น นักการเมืองสามารถสั่งให้ข้าราชการทำในสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อตน โดยแลกเปลี่ยนกับประโยชน์ที่ข้าราชการประจำจะได้จากนักการเมือง ข้าราชการทหารมีอิทธิพลเข้าไปแทรกแซงการแต่งตั้งข้าราชการระดับสูงในกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการทหาร หรือการทำรัฐประหาร

๒) **ปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับประชาชน** นโยบายของพรรคการเมืองไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชนชั้นนำที่มีชื่อเสียงในสังคม และเน้นนโยบายที่เอื้อประโยชน์แก่พรรคพวกของตนเองมากกว่าประชาชน

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ให้นักเรียนเสนอแนวทางการแก้ปัญหาการเมืองไทยที่ตนเองสนใจมาคนละ ๑ แนวทาง แล้วร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียนเพื่อหาข้อสรุป

๔.๓ อิทธิพลของระบบการเมืองการปกครองต่อการดำเนินชีวิต

การเมืองเป็นการจัดสรรอำนาจเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ดังนั้น อำนาจจึงสำคัญที่สุดในเชิงการเมือง และความสัมพันธ์ทางการเมืองก็คือ ความสัมพันธ์ทางอำนาจ ส่วนระบบการเมืองคือ แบบแผนของปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรอำนาจและบังคับให้มีการปฏิบัติตามการจัดสรรนั้น โดยทั่วไประบบการเมืองการปกครองจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมในหลายด้าน ดังนี้

๑

ด้านสังคม ในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย คนในสังคมทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำตามความต้องการของตนเอง โดยอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย มีการใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก เช่น การชุมนุมทางการเมืองแสดงความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่าง ๆ หรือร่วมกันตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ของประเทศการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ มักจะทำด้วยเหตุผล ยึดถือเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญ และไม่ละเลยเสียงส่วนน้อย

๒

ด้านครอบครัว ในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย สมาชิกในครอบครัวจะมีการแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว เคารพกฎระเบียบของครอบครัว รวมทั้งมีวินัย รับผิดชอบ คิดถึงประโยชน์ของส่วนรวม และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

๓

ด้านเศรษฐกิจ ในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ส่วนใหญ่มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมโดยให้สิทธิและเสรีภาพทางเศรษฐกิจแก่ประชาชน ทำให้เกิดการแข่งขันด้านการประกอบอาชีพ ส่งผลให้เศรษฐกิจพัฒนาอย่างรวดเร็ว

๔

ด้านการศึกษา ในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีเสรีภาพในการศึกษาโดยสามารถเลือกศึกษาได้ตามความต้องการของคน รัฐจะส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคด้านการศึกษา

๕

ด้านศาสนา ในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา คือ สามารถที่จะนับถือศาสนาหรือลัทธิความเชื่อใด ๆ ก็ได้ รวมทั้งสามารถปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาหรือลัทธิต่าง ๆ ได้อย่างเสรีเท่าที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

๖

ด้านอาชีพ ในสังคมที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ได้อย่างเสรี เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รัฐจะเข้ามาแทรกแซงเฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็น และเป็นกิจกรรมที่สำคัญต่อประเทศเท่านั้น

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ให้นักเรียนสำรวจการดำเนินชีวิตของตนเอง จากนั้นวิเคราะห์ว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองได้รับอิทธิพลจากระบบการเมืองการปกครองในแต่ละด้านอย่างไรบ้าง แล้วนำเสนอผลงานโดยการอภิปรายแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้หน้าชั้นเรียน แล้วบันทึกสรุปผล

บทสรุป การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

๑

รัฐ

ประกอบด้วยประชากร ดินแดน รัฐบาล และอธิปไตย โดยทั่วไปรัฐแบ่งได้ ๒ รูปแบบ คือ รัฐเดี่ยวและรัฐรวม โดยรัฐเดี่ยวมีรัฐบาลกลางเพียงอย่างเดียว ส่วนรัฐรวมมีรัฐอย่างน้อย ๒ รัฐมารวมกัน มีรัฐบาล ๒ ระดับ คือ รัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น สำหรับประเทศไทยมีรูปแบบของรัฐเป็นรัฐเดี่ยว คือ มีรัฐบาลกลางเป็นผู้บริหารปกครองประเทศ

๒

ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยพระองค์ทรงดำรงอยู่ในหลายฐานะและทรงมีพระราชอำนาจหลายประการ ทั้งฐานะและพระราชอำนาจตามนิติราชประเพณีและราชธรรม ฐานะและพระราชอำนาจที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและที่ไม่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ฐานะทางสังคม และฐานะทางวัฒนธรรม

๓

การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

เป็นกลไกในการตรวจสอบเพื่อป้องกันมิให้ผู้ใช้อำนาจกระทำการทุจริตหรือกระทำในสิ่งที่ประชาชนและประเทศชาติเสียประโยชน์ องค์การอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ได้แก่ ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

๔

สถานการณ์และปัญหาการเมืองไทย

ปัจจุบันการเมืองไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ไม่พึงประสงค์หลายประการ เช่น การทุจริตในหมู่นักการเมือง การซื้อขายเสียงในการเลือกตั้ง พรรคการเมืองเป็นพรรคส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ การต่อสู้แบบทำลายล้าง การเมืองไทยเกิดปัญหาหลายประการ ทั้งปัญหาการสร้างวัฒนธรรมทางการเมือง ปัญหาสถาบันทางการเมือง และปัญหาทางสังคมและการเมืองไทย

กิจกรรมเสนอแนะ

๑. แบ่งกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสม แต่ละกลุ่มสืบค้นรูปแบบของรัฐและลักษณะการปกครองของประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียกลุ่มละ ๑ ประเทศ นำข้อมูลที่ได้จัดทำรายงาน แล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน
๒. รวบรวมข่าวเกี่ยวกับการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทย แล้วจัดทำเป็นสมุดข่าวพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยของไทย
๓. ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นว่า การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมีความสำคัญอย่างไร และมีใครบ้างที่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้ สรุป และบันทึกผล

โครงการ

ทำโครงการเกี่ยวกับปัญหาการเมืองไทยในปัจจุบัน หรืออาจเลือกทำโครงการอื่นตามความสนใจ โดยให้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียน และเสนอชื่อโครงการให้ครูพิจารณา ก่อน

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๑. หากตรวจสอบพบว่ารัฐมนตรีคนหนึ่งมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นอย่างผิดปกติและมีส่วนเกี่ยวข้องในการทุจริตในโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล นักเรียนคิดว่าควรทำอย่างไร
๒. หากในอนาคตนักเรียนได้รับการเลือกให้เป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คิดว่าตนเองต้องทำหน้าที่อะไรบ้าง และควรปฏิบัติหน้าที่อย่างไร

คำถามทบทวน

๑. รัฐคืออะไร มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และหากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งจะถือว่าเป็นรัฐได้หรือไม่ เพราะอะไร
๒. ฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญมีอะไรบ้าง
๓. เพราะอะไรจึงต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และหากประชาชนจะทำการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐจะสามารถทำได้หรือไม่ อย่างไร
๔. สถานการณ์การเมืองไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร
๕. ระบบการเมืองการปกครองของไทยมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างไรบ้าง